

GKI Gazdaságkutató Zrt.

Gazdasági kilábalási koncepció Magyarországnak 2.0

(A 2014-18-as időszak kormányzati teendőinek szakmai koncepciója)

Budapest, 2013. december 2.

ELŐSZÓ

Jelen tanulmány a GKI-nál elindult kutatás **második** összefoglalója, amely **a 2014-18-as időszakra szóló gazdasági kilábalási koncepció szakmai tartalmának kidolgozására irányul. Első** terméke a 2012 nyár végi ismeretek és az akkor **legvalószínűbbnek tekintett gazdasági előrejelzések alapján** készült el és került nyilvánosságra (2012. október 18.). A mostani, átdolgozott változat már **figyelembe veszi** az azóta bekövetkezett – esetenként jelentős – **nemzetközi és hazai változásokat**, továbbá az első változat **vitájában** szerzett **tapasztalatokat**. A tanulmány törekedett arra, hogy a szükséges mértékben a 2014-18-as időszak általunk előrelátható **valamennyi lényeges gazdasági kérdését röviden érintse**.

A mostani összeállítás tudatosan **csak röviden** foglalkozik a múltbeli folyamatok (a hogyan jutottunk el 2014-ig) elemzésével, döntően a **2014-re várható kiinduló helyzetek**, jellemző tendenciák bemutatására és **különösen a 2014-18-ra szükséges és lehetséges gazdasági stratégia, szakmai politikák, fő kormányzati beavatkozások tömör leírására törekszik. Szándékosan sokkal rövidebb az előző változatnál két okból**: egyrészt a **legfontosabb stratégiai elemeket** kívántuk a középpontba állítani, számos esetben helyet hagyva különböző technikai megoldásoknak; másrészt a **szélesebb körű „fogyaszthatóság”** is a tömörség mellett szólt.

1. Helyzetértékelés – elvesztett évtized!

A magyar gazdaság és társadalom számára komoly megpróbáltatásokat és csalódást hozott a jelenlegi kormány működése. A 2010-es remények a jólét emelkedéséről, új munkahelyek tömeges létrejöttéről, a gazdaság beindulásáról, az adóterhek csökkenéséről, élhető és vállalkozóbarát ország eljövételéről, a közszolgáltatások rendbetételéről szóltak. **Ezeknek a reményeknek szinte egyike sem teljesül. Az ország vezetői sikerekről beszélnek, miközben minden nemzetközi rangsorban (EU-OECD, versenyképesség, EBRD) egyre hátrébb kerülünk, a családok sokkal nehezebben élnek meg, a vállalkozások többsége pedig vegetál.** Egy szűk hatalmi elit mesés vagyont halmoz fel, a kormányzati politika ezt sok szálon segíti, miközben **populista „szabadságharcot”** folytat a jogállam, az Alkotmánybíróság, az igazságszolgáltatás, a tisztességes vállalkozók, a munkaerőpiacról kiszorult szegények és egész Európa ellen. **Az új világban bárkinek a tulajdona, üzlete, megtakarítása szinte bármikor veszélybe kerülhet. A középosztály anyagilag és erkölcsileg tovább gyengül, a szegénység tovább terjed és mélyül. Mindezen nem sokat változtat a választások közeledtével elindított rezsicsökkentés és más hangulatjavító intézkedések sora.**

A magyar gazdaság **2011-2014-ben alig több mint stagnáló, ráadásul perspektívátlan pályán halad.** A kormány láthatóan nem kíván változtatni a **jogbizonytalanságot és kiszámíthatatlanságot** okozó, általa felépített intézményi kereteken, hatalmi gyakorlatán és sikertelen gazdaságpolitikáján. **A fő kormányzati cél a minél szélesebb körre kiterjedő politikai hatalom és a kedvezményezett üzleti csoportok pozíciójának megtartása.** A kormány egy demokráciában megengedhetőnél **sokkal szélesebben élt (időnként visszaélt) 2/3-os parlamenti többségével, kiüresítette a demokratikus kontrollt jelentő intézmények tényleges szerepét, a szakmai posztokon is 100%-osan vazallusi kinevezési gyakorlatot** folytatott.

Az ország **finanszírozható** marad, a **túlzottdeficit-eljárás megszűnt**, de a **tőke és a képzett munkaerő lábbal szavaz:** kedvezőbb terepet keres. **A lefagyasztott gazdaságban a kisvállalkozások szenvednek.** A **közmunka** jobb, mint a munkanélküliség, de nem vezet át a valódi foglalkoztatáshoz. Az állam **a magánnyugdíj-pénztárak államosításával és túlméretezett torzító ágazati adók** kivetésével érte el a költségvetés egyenlegének javulását. Nem látszik olyan tényező, amely **tartósan** az evickélésnél dinamikusabb pályára terelné az országot. **Magyarország gazdaságilag leszakadóban, politikailag pedig elszigetelődőben van az EU-tól.**

A tündérmeséből rémálom lett: 2014-ben a GDP a 7-8 évvel korábbi, a fogyasztás a 10-11 évvel, a beruházás pedig a 14-15 évvel ezelőtti szinten lesz. Magyarország elvesztett egy évtizedet! Hogy ne veszítsünk el még egyet, a 2014-ben megalakuló kormánynak alapvető fordulatot kell végrehajtania. Cél: a magyar társadalom egészének jobb életet, perspektívát, európai felzárkózást nyújtó fejlődés beindítása.

Az elmúlt évtized gazdasági fejlődési mutatói minden más régiós országban sokkal kedvezőbbek. A magyar gazdaság helyzetét 2008 és 2014 között kétségkívül **nehezítette az elhúzóvilággazdasági és eurózóna-válság**, de a környező országokhoz képest sokkal rosszabb gazdasági teljesítmény jórészt a súlyos kormányzási hibák, a kiszámíthatatlan gazdaságpolitika, a megroppant jogállam, a külfölddel és a hazai „ellenségekkel” szembeni értelmetlen szabadságharc következménye. A Magyarországra leselkedő valódi veszély nem az államcsőd, hanem a tartós leszakadás.

2014-ben az **államháztartás hiánya** remélhetőleg a GDP 3%-a alatt marad, **ez az egyetlen gazdaságpolitikai cél, ami 2012 óta teljesül**. Az államadósság rátája 2010-14 között **annyival sem mérséklődik**, mint amennyi a **magán-nyugdíjpénztárak államosításából**, az emberek nyugdíj-megtakarításának eltulajdonításából adódik; **az államadósság valójában emelkedik**. **Az üzleti szektorban a foglalkoztatás a 2010-es szint körül marad, a GDP négy év alatt összességében legfeljebb 3%-kal nő, a fogyasztás kissé csökken, a beruházás kb. 10%-kal mérséklődik**. Az ország megtermelt jövedelme **3000 milliárd forinttal lesz kevesebb** a kormány által 2011-ben 2014-re tervezettnél. Ez **60.000 Ft havonta és családonként**. A pénzügyi mutatók – árfolyam, kamat, kockázati felár – alakulása lényegesen kedvezőtlenebb a régióbeli versenytársainknál.

2014-ben a családok nagy többsége rosszabbul fog élni, mint 2010-ben. Ráadásul a négy év alatt jellemzően **a leggazdagabbak sokkal gazdagabbak, a középosztályba tartozók és különösen a szegények szegényebbek lesznek**.

Magyarország egyik **legnagyobb problémája** a 4,2 millió **szegény** ember, ezen belül a mélyszegénységben élő 1,5 millió fő, a többszázezer **nélkülöző gyermek**, akiknek egy részét az **éhezés** következtében kialakuló tartós fejlődési rendellenesség fenyegeti. A szegénységnek ez a mérhetetlen szintje és növekedése mindenki, de különösen a **középosztály** számára csapdahelyzetet jelent. Nekik még van megélhetésük, de úton útfélen a szegénység szörnyű jeleivel találkoznak. **Személyesen nem tudnak ezen segíteni**, mert nincs hozzá sem anyagi forrásuk, sem tudásuk. Mivel

az állam, a kormány nem teljesíti kötelezettségét a szegénység enyhítésében, ezért a középosztályra az **elborzadás,** a **távolságtartás** és az **elítélés** különböző fázisai jellemzőek.

A társadalmi béke megőrzése érdekében szükség van igazságosabb és az ország a versenyképességét javító adópolitikára. Az új kormány első intézkedései az ország élhetőségét biztosító adópolitikai intézkedések lesznek!

Az állami feladatellátás sokat változott, de **főleg rossz irányba.** A nyújtott szolgáltatások romlottak. **Az emberek szempontjából a gazdaság és az állam őket érintő működésével kapcsolatos konfliktusok és kellemetlenségek fokozódtak, a társadalmi jól-lét romlott.** Az állami döntések **érdekegyeztetés** és az **érdekeltek bevonása nélkül születnek,** emiatt gyakran **szakszerűtlenek.** A hatóságok – törvényekkel alátámasztva – kényük-kedvük szerint **vettek el vállalkozásokat tulajdonosok ezreitől,** s adták oda jellemzően **politikai barátaiknak** (trafik, föld, szerencsejáték, sport, média, energia, gyógyszertár, takarékszövetkezet, vízmű, szennyvízelvezetés, hulladékkezelés, film-támogatás, tanácsadás, stb., vagy pl. az üzemanyag-színezés javaslata). A **megfélemlítés légkörében** élnek az állami alkalmazottak, s a **vállalkozók** közül is csak „**a jól viselkedők**” kapnak **helyi megrendeléseket.**

Ezeknek az éveknek a gazdasági öröksége még hosszú ideig mérgezően hat: a hazai és külföldi befektetők, a vállalkozók **bizalmát** nehéz és időigényes visszaszerezni, a versenyszférában kritikusan mélyre zuhant **beruházási színvonal** évekre korlátozza a növekedési esélyeket, a külföldre menekített megtakarítások és a külföldre távozott értékes munkaerő csak **lassan csalogatható** haza. Márpedig **az üzleti beruházások jelentős emelkedésével** lehetséges csak a **valódi munkahelyek számának növelése,** az **életszínvonal** tartós javulása.

A magyar választók 2014-ben a gazdaság, a társadalom és a politikai rendszer válságos és perspektívátlan helyzetében döntenek majd a rákövetkező négy évre szóló kormányzásról, ezen belül kiemelten a gazdasági kilábalás végig viteléről.

Magyarországnak a 2004-es EU-csatlakozás óta nem sikerült közelíteni az Európai Unió átlagos fejlettségi szintjéhez (miközben Lengyelország, Szlovákia, Románia, Bulgária és a 3 balti ország jelentősen felzárkózott, **jó néhányan meg is előztek minket**). Ennek 4 fő oka van:

- a 2000-2006 közötti felelőtlen, túlköltekező kormányzás;
- a 2006 őszén kialakult politikai válság, s az abból létrejött kettős hatalom lehetetlenné tette a reformok végrehajtását;
- a 2007-2008-tól kezdődő világgazdasági válság;
- a 2010 utáni sikertelen kormányzás, amely kudarcos politikához és gazdaságpolitikához vezetett.

Ma már nyilvánvaló, hogy **túl sokat hibáztunk a szabadság első 15 évében**. Túl gyorsan ígértük és akartuk „bevezetni” a sokkal jobb életet akkor, amikor ennek gazdasági, versenyképességi feltételeit még nem teremtettük meg. Részben emiatt az „ügyeskedő magyar” hozzáállás súlyosan háttérbe szorította a legalitásra és rendezettségre irányuló törekvéseket. A politikai paletta nagyon gyorsan (5-10 év elteltével) lényegében kétosztatúvá vált, a szembenállás kiélesedett, s az egyik szereplő ellenségként kezdte kezelni ellenfelét, s hatalomra kerülve a másik megsemmisítésére törekszik. **A jog hatalma helyett a hatalom joga érvényesül.**

Ha Magyarország nem tud lényeges elemeiben pozitívan változtatni a kialakult éles politikai-társadalmi szembenállás rendszerén, ha az ország vezetői továbbra is nem saját tévedéseikben, hanem az ország (vagy a politikai paletta) másik felében látják a bajok fő okát, akkor a magyar családokra újabb elvesztegetett évtized vár!

2. Demokrácia, jogállam, tisztesség és perspektíva

A 2014-ben megalakuló kormány első és fő feladata a társadalmi párbeszéd feltételeinek megteremtése (demokratikus kerekasztal). Az intézményi és gyakorlati visszatérés az európai értékekhez, a demokráciához, a szabadsághoz, a fékek és ellensúlyok rendszeréhez, az átláthatósághoz; a tisztességes és emberséges, szakmailag korrekt kormányzáshoz. Gazdasági szempontból is elsődleges fontosságú a jogállami működés, a különböző intézmények - az Alkotmánybíróságtól a Költségvetési Tanácson és a Gazdasági Versenyhivatalon át a médiáig vagy az igazságszolgáltatásig - függetlenségének helyreállítása. Hiba lenne sérelmi vagy reváns politikát folytatni. Valós, érdemi, a jövőre koncentráló, megoldásokat kereső párbeszéd kell minden demokratikus politikai erővel, a szociális partnerekkel, a különböző érdekképviseletekkel. Mindezek előfeltételei egy kedvezőbb gazdasági helyzet, egy társadalmi-szociális kilábalás bekövetkezésének.

A gazdaság újraindításához **mindenekelőtt meggyőző lépések sorával sürgősen helyre kell állítani a magyar gazdaság, az itteni befektetések iránti bizalmat.** Hatékony lépéseket kell tenni az intézményesülő **korruptió visszaszorítására.** A magyar nagybefektetőket, kis- és középvállalkozásokat meg kell győzni arról, hogy **érdemes itthon indítani új fejlesztéseiket.** A magyar gazdaság fő növekedési terepe továbbra is az export bővülése. Ehhez viszont az kell, hogy a kivitel döntő részét adó **multinacionális vállalatok nálunk valósítsák meg új beruházásaikat.** Az emelkedő beruházások és export, illetve ezek nyomán a **hazai fogyasztás növekedése** javíthatja a **hazai piacokra termelő vállalkozások** fejlődési lehetőségeit is.

Az üzleti bizalom helyreállítása, a befektetési klíma javítása, a bankok elleni háború beszüntetése a velük való kiegyezés segíthet a hitelezés normális működésének elindulásában. A hiteladósok és a **bankok** a meglévő keretek között tárgyalásokkal próbáljanak megegyezésre jutni, szükség esetén a futamidő meghosszabbításával. A magas arányban céltartalékkal fedezett, **tartósan nem törlesztett** (elsősorban városi) lakáshitelek esetén **mérlegelni lehet a tulajdon tartós önkormányzati lakásbérletté történő átváltását** (a hiteltartozás megszűnése mellett). A kormány leginkább a **gazdasági növekedés elősegítésével és a forint enyhe erősítését eredményező gazdaságpolitikával** tud segíteni az adósoknak. A **legális bérlakás-piac** élénkítését egyfelől ésszerűbb adóztatással, másfelől ellenőrzéssel lehetne elérni.

Korrigálni indokolt az állam működésének hibás átalakításait. A mélyülő szociális válságra is tekintettel **hozzá kell nyúlni a szociális rendszerhez, jól célzott (nem általános) eszközökkel eredményesebben kell védeni a nehezebb helyzetbe kerülőket.** A foglalkoztatás segítése érdekében is **mérsékelni indokolt az alacsony bérű munkavállalók közterheit.** A közoktatás ne a XIX., hanem a **XXI. századnak** feleljen meg. A **felsőoktatást** nem leépíteni, hanem **felépíteni célszerű,** ésszerű közös finanszírozási megoldásokkal.

Mivel a lefagyott gazdaság nem termel többletforrásokat, a **költségvetési kiadásokat** (illetve adócsökkentéseket) **igénylő kezdeti lépésekhez szükséges pénzt bevételi vagy kiadásoldali átcsoportosításokkal lehet megteremteni.** Ennek fő **eszköze a méltányosabb közteherviselés,** ami kisebb-nagyobb mértékben az **érzékenyebben az átlag fölött keresőktől, a jelentős tőkejövedelemmel rendelkezőktől,** továbbá az eddigi **adóelkerülőktől** és az általánosnál **alacsonyabb nyereségadót** vagy más adózási kedvezményeket élvező nagyobb vállalkozásoktól csoportosít át forrásokat elsősorban az **alacsony jövedelműek számára.** Így az **egykulcsos adórendszerrel megalapozatlanul kiosztott adócsökkentések egy részét a jövőre nézve vissza kell kérni az intézkedés nyerteseitől.** Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy **elvileg sem lenne helyes a 2010-es (vagy korábbi) szja adórendszerhez való visszatérés,** mert az a

versenyszférában **túladóztatta** a magasabb fizetésű munkaerőt, s ezzel akadályozta a nagyobb hozzáadott értékű szektorokba történő tőkebeáramlást. A többkulcsos szja bevezetésénél **óvatosság** és **részletes számítás** indokolt. A fő törekvések:

- az **alacsony jövedelműek** adóterhelésének csökkentése,
- a **magasabb jövedelműek** számára túl nagyvonalúan kiosztott adócsökkentések **részleges visszavétele egy, vagy két magasabb adókulccsal**,
- a **tőkejövedelmek** (különösen a **számvétel** tőkejövedelmek) **progresszív adóztatása**,
- a **gyerekkedvezmény** és a családi pótlék a nagy többség (90%) számára **változatlanul marad**.

Ezt az **átrendezést 2015-től** célszerű megvalósítani, **nagyjából nullszaldósan**. Így az **ágazati adók mérsékléséhez** egyes **adókedvezmények** (pl. a túlzottan csökkentett társasági adó) **hatókörének valóban kisvállalkozásokra szűkítése, kiadásoldali megtakarítások és a környezetvédelmi adók szerepének óvatos bővítése** nyújthat fedezetet. **Az ágazati adók csökkentésében érintett szakmákkal középtávú menetrendben szükséges megállapodni**. A kiadásoldali átcsoportosításoknál az egészségügyet és az **oktatást kell előtérbe helyezni**, például a sporttal, a közmédiával és az állami cégvásárlásokkal szemben.

A kilábaláshoz vezető politika legfontosabb lépései a következők:

- **Harc és vádaskodás helyett párbeszéd** minden demokratikus erővel: **kerekasztal a Közös Nemzeti Célokról, a társadalmi békéért**.
- A **politika korlátozódjon** a valódi országstratégiai ügyekre, **lényegesen távolodjon el a családok magánéletétől és a vállalkozások versenytől**. Minél több ügy intéződjön el helyi vagy önkormányzati szinten. Az **önkormányzatok** az élet mindennapi gondjainak megoldásában segítsenek a polgároknak, erre készüljenek középtávú programok és tervek. **Fontos feladat a felépített klientúra leépítése, a köz alkalmazottai számára a személyes integritás, az önálló döntési jog védelme**.
- **A kormány valódi és őszinte módon kommunikáljon a társadalommal**: mondja azt, amit tenni akar és tegye azt, amit nyíltan képviselt. **Az állami önkény és megtévesztő propaganda nem folytatható**. Elengedhetetlen a demokratikus intézményi kontroll újraépítése, a **valódi érdekegyeztetés**, s a korrupciót visszaszorító hatékony lépések. **Szakmai** (és nem lojalitási) alapon álló **kinevezési gyakorlatra** van szükség.

- **A jogállami normákhoz, az EU értékeihez való visszatérést, kiszámítható és racionális gazdaságpolitikát, a középtávú egyensúlyi célok tartását, szakszerű kormányzást ígérő 2014-18. évi kormányprogram elfogadása.** A kerekasztalra és a kormányprogramra épülő **2015-ös költségvetés és megfelelő biztonsággal tervezett középtávú gazdasági keretprogram 2014 őszi előterjesztése.**
- **A megelőző ciklusban alkotott törvények felülvizsgálatának megkezdése** a Kerekasztal és a kormányprogram szerint. Ezen belül **a szociális rendszer kiigazítása.** Így aki korábban már nyugdíjban volt, azt (visszamenőlegesen is) **nyugdíjasként kell kezelni,** kivéve azokat, ahol a rokkantnyugdíjazásra okot adó körülmény megszűnt. Az új munkanélkülieknél a **munkanélküli ellátás megemlése első lépésben 5 hónapra.** A **gyermek utáni adókedvezmény és a családi pótlék** csak a kiugróan magas jövedelműeknél mérséklődik. A teljes havi **közmunka díja** az inflációt meghaladóan emelkedik. A **felsőoktatás** emelkedő forrásokhoz jut. A **közoktatásban** – konszenzussal – alapvető változtatásokra is szükség van.
- Felelős költségvetési és pénzügyi politika, **az államadósság és az infláció hosszú távon is fenntartható csökkentése, a normális vállalalkozási, önkormányzati és lakossági hitelezés helyreállítása.** A bizalom erősítésére az euró csatlakozási feltételrendszereként megfogalmazott követelmények felvállalása **az euró előszobájába (az ún. ERM-2 rendszerbe) történő belépéssel.** Ez elősegíti nemcsak az államadósság, hanem a vállalati és a lakossági adósságok **olcsóbb finanszírozását is. 2016-ban az euróövezethez való csatlakozás napirendre tűzése.**
- 2015 elejétől **a közterhek olyan átalakításának megkezdése, amely több év alatt az ágazati különadókat jelentősen csökkenti és távlatilag a nemzetközileg szokásosnak tekinthető körre és nagyságrendre korlátozza, továbbá azonnal mérsékli az alacsony jövedelmű foglalkoztatottak közterheit.** Ugyanakkor a **személyi jövedelemadó** – a **tőkejövedelmekre** is kiterjedően – **progresszívvá válik,** az adóelkerülés mérséklését, a kedvezmények szűkítését, a gazdaság **fehérédését** szolgáló intézkedésekre kerül sor és csak a **valóban kicsi cégekre** fog vonatkozni a kedvezményes **nyereségadó-fizetési** lehetőség. Vissza kell térni a **társadalombiztosítás elveihez, szorosabb kapcsolat kell a közterhek fizetése és a szolgáltatások között** (egészségügy és nyugdíj). Jelentősen és valóban **egyszerűsíteni** szükséges az adózás **adminisztrációját.** Be kell vezetni a rendszeres jövedelmeket fogadó, **ingyenes banki magánszámla** intézményét.

3. Hiteles gazdaságpolitika

A kilábaláshoz vezető politika első (jellemzően 2016-ig tartó) szakaszában **egyrészt az állam működését érintő jelentős változásokat és kiigazításokat kell előkészíteni, másrészt a növekedés erősítését, új munkahelyek létrehozását, a szociális válság enyhítését szolgáló lépések tömegét kell megtenni. A cél egy kiszámítható, versenyképes, az EU-ba és a világgazdaságba mélyen és előnyösen integrálódó ország.**

Meg kell teremteni a **szakszerű kormányzás feltételeit**. Ésszerűbben, kissé tagoltabban indokolt létrehozni a minisztériumi struktúrát. A **hatástanulmányokon alapuló érdekegyeztetés**, az értelmes és folyamatos **társadalmi-szakmai párbeszéd** kereteit ki kell alakítani. Ezeknek működniük kell, de a sok vita nem vezethet döntésképtelenséghez. A nagyobb léptékű változtatások előkészítésére az **üzleti-tudományos szférától** kell kölcsönkérni **szakembereket**. **A jól kidolgozott és végigvitatott változtatási elképzeléseket meg kell ismertetni az érintettekkel, társadalmi támogatást szükséges építeni a javaslatok mögé.**

3.1. A növekedés erősítését, új munkahelyek létrehozását, a szociális válság enyhítését szolgáló kormányzati lépések tömegét kell megtenni!

- a) A **kilábalási stratégia egyeztetését** folytatni kell a hazai nagyvállalatokkal és a multinacionális cégekkel, a kisebbek képviselőivel. A cél a **fejlesztések, az országban működő tőke növelése, új projektek idecsábítása. Adóalkotmánnyal**, a különadók kivethetőségét szabályozó **2/3-os törvénnyel**, s **speciális szerződésekkel, beruházás-védelmi egyezményekkel** is el kell oszlatni **félelmüket** az őket érintő esetleges későbbi ötletszerű különadóztatás veszélyétől.
- b) A **bankrendszerrel békét kell kötni**. Egy **átfogó Kormány-Bankszövetség megállapodás alapján** a leginkább **torzító** adókat kell **először** kivezetni. X egységnyi **hitelállomány** növelés esetén Y egységnyi **bankadót el lehet engedni**. A megképzett céltartalékok felhasználásával és némi állami segítséggel az egyáltalán **nem törlesztő**, illetve az **ezt a megoldást választó háztartásokat** egy „adósság-elengedés a lakástulajdon feladásáért” akció keretében **kedvezményes bérleti helyzetbe célszerű hozni**. A hiteles gazdaságpolitika erősíti a forintot, ezáltal **enyhíti a devizaadóssággal rendelkező családok és vállalkozások terheit**. A kkv-k kedvezményes hitelezését **átmenetileg** folytatni célszerű, de **túl nagy költségvetési terheit mérsékelni indokolt**. A jogbiztonság megszilárdítása, a kiszámíthatóság és az üzleti klíma javulása hozzá majd meg a **vállalkozói és lakossági hitelezés tartós helyreállítását**.

- c) **A szűken vett termelés és a szolgáltatások bővítése egyaránt kívánatos.** Új munkahelyek hozhatók létre különösen az **óvodák** és **bölcsődék** fejlesztésével (munkahelyeken történő létrehozásával is), az **idősgondozás**, a **gyermekfelügyelet** és **más személyes szolgáltatások** iránti igények állami és legális magánvállalkozói kielégítését szolgáló szabályozás kialakításával, a **kórházi munkarendek** változtatásával. További lehetőségek adódnak a **zöld gazdaságban** (pl. biomassa, geotermikus energia, zöld építés, újrahasznosítás) rejlő helyi foglalkoztatási potenciál kedvezményekkel és vállalkozásszervezéssel történő kihasználásával, valamint a **biogazdálkodás** terjedése esetén. Új befektetőket kell idecsábítani az **elektronikai iparba**.
- d) A munkaerő-kereslet a **szakképzett, nyelveket tudó, jól kommunikáló, számítástechnikát használó, lojális magatartású, rugalmas** munkaerő iránt növekszik. A munkaügyi kirendeltségeket célszerű **ügynökséggé alakítani**, megfelelő érdekeltséggel, hogy az általuk indított átképzési programok valóban segítsék az elhelyezkedést. Az ügynökségek munkájában **kiemelten kell foglalkozni** egyfelől azzal, hogy a munkavállalási korú népességben belül szokatlan mértékű **előregedés** lesz, s ezt még fel is erősíti, hogy a nemzetközi munkaerőpiacon a **felsőfokú végzettségű** vagy **vállalkozó szellemű** vagy **fegyelmezett magyar munkaerő** egyre **versenyképesebb**. A **közszolgáltatásban** sem csak az életkor, hanem a **teljesítmény**, a **munkaképesség** és a **munkakedv** alapján kell döntenie a foglalkoztatásról.
- e) **Programokat** kell indítani a **pályakezdők**, de általában is az **iskolázott és szakképzett fiatalok** **legális** álláslehetőséghez juttatása, és az iskolarendszert alacsony képzettségi szinten elhagyó, **szakképzetlen fiatalok újratermelődésének mérséklése** érdekében. Ha a **jobb közoktatás** azt kívánja, a **gyerekeket kell vinni az iskolához** és nem fordítva.
- f) Az **egész életen át tartó tanulás** keretében a **többféle és a jobb munkahelyhez szükséges kompetenciákat** (az 5 alapkészség mellett a rugalmasságot, a kreativitást, az innovációt) kell előtérbe helyezni. Célszerű lehetővé tenni a vállalati saját vagy megrendelt **képzések levonhatóságát a szakképzési járulékból**. A felnőttképzés bővítése a kirekesztődési spirál ellenszere, azaz a társadalmi befogadás eszköze lehet. A **felnőttképzésbe** elsősorban a **hátrányos helyzetű** társadalmi csoportokat kell fokozottan bevonni.
- g) A külpiaci orientációban az **EU a fő prioritás**, leginkább a **növekvő gazdaságok**; emellett a **Balkánra** érdemes koncentrálni, illetve **Ukrajna** és a tőkevonzást tekintve **Oroszország**, a **Közép-Kelet**, valamint **Kína** fontos partner számunkra. Szükséges a nemzetközi hitelminősítő, pénzügyi és befektetési intézmények **valós és részletes tájékoztatása**.

- h) A **fejlesztéseket támogató intézményrendszernek** (hitelgarancia nyújtása, start kártya, MFB, Eximbank és MEHIB) hatásosabban kell működnie. Az **MFB-ről** le kell választani a nem oda illő, párhuzamos tevékenységeket.
- i) Az eddiginél **hatékonyabb** formában létre kell hozni egy **valódi befektetési ügynökséget** a hazai piacra belépni szándékozók számára. Tényleg **egyablakos** ügyintézés kell megvalósítani. Szükség van az **exportot** eredményesen **elősegítő Ügynökség** létrehozására is.
- j) A vállalkozások és főleg a kisvállalkozások **adminisztratív terheit valóságosan mérsékelni kell**. A **szabályozási környezet stabilizálása** és az **üzleti klíma javítása mellett** sok apró (főleg helyi) lépésre is szükség van. **A versenyképesség javulásával párhuzamosan** kezdődhet el a **bérfelzárkózás**.
- k) Az internetes bankolás, értékesítés, vásárlás, az e-gazdaságon alapuló távmunka és szolgáltatás, az **internet terjedése** fontos foglalkoztatási és növekedési tényező lehet. Ezt **súlyosan akadályozza** a távközlési, banki és a vezetékes szektorok **extra adóztatása**. A **virtuális világ** kisvállalkozások ezreit teremti meg, a nemzetközi piacon is bizonyítokat **segíteni kell** a terjeszkedésben.
- l) **Ágazati fejlesztési** tennivalók vannak az **energia, zöldgazdaság, a turizmus, a logisztika, az autóipar, a gyógyszeripar** és az **agrárpolitika** terén. Ezekben az ágazatokban is – az eluralkodott egyedi döntések helyett – az **állami szerepvállalás főleg a verseny erősítésére, a fogyasztók védelmére és a feltétlenül szükséges állami szabályozásra** irányuljon.

A javasolt kedvező változások megvalósulása esetén is – tekintettel a jelenleg nagyon alacsony potenciális növekedésre – **az időszak egészére legfeljebb 1,5-2%-os átlagos éves növekedési ütemmel indokolt számolni** és az időszak végén sem remélhető (a jelenlegi ismeretek alapján) 3%-ot meghaladó GDP bővülés. (Ha nem következik be az előzőekben kifejtett változás, a növekedés átlagosan évi 1% környékén ragad).

3.2. Az állami működés gyökeres reformra szorul

Meg kell szüntetni a túlzott centralizációt, átláthatóvá és kiszámíthatóvá kell tenni az állam tevékenységét. Meg kell fontolni, hogy **érdemes-e megtartani** az állami tulajdoni struktúrát, jó gazdája volt-e az állam a cégeknek. Ennek tükrében kell dönteni azok működtetéséről vagy értékesítéséről.

a) **Átfogó reformokat a közösségi közlekedés, az egészségügy és az oktatás területén indokolt indítani.**

A **közösségi közlekedésben** korszerűbb, méreteiben is az igényekhez igazodó autóbusszokkal kell **a jelenleginél színvonalasabban és olcsóbban kielégíteni** a helyi és a helyközi utazási igényeket. **A vasúti közlekedést jellemzően a hosszabb távú utazásokra, a buszközlekedéssel integrálva, jelentős számú mellékvonalat rugalmasabb buszközlekedéssel helyettesítve, javuló szolgáltatási színvonalon indokolt működtetni.** A támogatási rendszer a társadalmi szinten leghatékonyabb közlekedési mód igénybe vételét ösztönözze. A közösségi közlekedés (és az alsóbbrendű úthálózat) fejlesztése segíti a jobb színvonalú, de esetleg távolabbi egészségügyi és oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférést, javítja az ingázás feltételeit és munkalehetőségeket is teremt. **A nagyvárosok (tömeg)közlekedésére külön versenybővítő, érdekeltséget növelő, a városlakók érdekeit képviselő program kialakítása indokolt.**

Az **egészségügyben** olyan strukturális változások indokoltak, amelyek **mindenki számára hozzáférhető és magasabb színvonalú ellátást, a kapacitások jobb kihasználását teszik lehetővé.** Mivel ez csak több választási ciklus folyamatos erőfeszítéseivel érhető el, **a mértékadó politikai és szakmai erőknak meg kell állapodniuk az alapelvekről.** A természetbeni **egészségügyi ellátások** finanszírozására **minden biztosítottra egységes** (a nem keresők számára államilag térített), **havi fix összegű tb-kártyapénzt** célszerű bevezetni. Ez kifejezné, hogy minden biztosított azonos egészségügyi ellátásra jogosult. A rendszer **szolidáris jellegét** egyfelől a progresszív sja és az abból a legalacsonyabb jövedelműeknek biztosított kártyapénz-térítés, illetve az állam által a nyugdíjasok, a tanulók, a munkanélküliek, stb. helyett fizetett kártyapénz tükrözné. (Ennek részleteit 2012. október 18-i anyagunk tartalmazza.)

A **közoktatás minőségi** (szakmai és pedagógiai) **színvonalának emelése** szükséges úgy, hogy **jobban felszerelt** iskolákba koncentrálódjon a demográfiai okokból **kisebb** kapacitás. **Kevesebb, de jobb minőségű felsőoktatási intézmény** szükséges, amelyek jobban kapcsolódnak be a nemzetközi versenybe. Az állami finanszírozású helyek száma nem csökken, arányosan oszlik meg az intézmények között. Az **első év ingyenes**, utána tanulmányi eredménytől függően ösztöndíj jár, vagy (nem teljes) képzési hozzájárulást kell fizetni. Szociális ösztöndíjak is szükségesek. Fennmarad a költségtérítéses képzés is. **Kevesebben kerüljenek ki az általános iskolából gyenge tudással, a magasan képzettek jussanak értelmes munkához, váljon széleskörűvé az élethosszig tanulás igénye.**

- b) **Jelentősebb korrekció indokolt az önkormányzati rendszerben, hosszabb távon a nyugdíjrendszerben.**

Elektronikus, az állampolgárt és a vállalkozást **működési helyén kiszolgáló közigazgatási és közüzemi rendszer** kiépítése. Az **önkormányzati rendszer** részére – az érdekképviselleteikkel folyó tárgyalások függvényében – vissza kell adni a központi államhoz került, túlcentralizált feladatok egy részét.

A **nyugdíjrendszer** majdani változtatásait, a **hosszú távú fenntarthatóságot** előkészítő munkákat újra kell indítani. Az **önkéntes nyugdíjpénztári megtakarítást** ösztönözni kell, lehetővé kell tenni a megmaradt **magánpénztárak beolvadását**.

- c) **Korrekció indokolt a szociális rendszerben, a közigazgatásban, a K+F rendszerben, a közpénzekkel történő gazdálkodásban és az állami működés számos más területén. Integrált foglalkoztatási és szociális rendszer** kialakítása indokolt. Növelni szükséges a családi adottságot mérlegelni képes **önkormányzati szociális támogatási kereteket**. A **közigazgatásban** jelentős **deregulációra** van szükség. Az **e-kormányzás** feltételeként **minden település** legyen elérhető **széles sávon** és minden településen legyen legalább egy **államilag szolgáltatott közösségi WI-FI** elérés.

A **költségvetési gazdálkodás** rendszerét meg kell reformálni. A parlamenti döntéseket és a közfigyelmet **a több évre szóló költségvetési programokra**, az általuk elérni szándékolt **célok** meghatározására és az **eredmények értékelésére** célszerű irányítani. Helyre kell állítani a **Költségvetési Tanács** eredetileg szándékolt **jogkörét és szakmai stábját**.

Az **innovációs járulék** helybeni felhasználását lehetővé kell tenni. Lépéseket kell tenni a kutatási rendszer elmozdítására a piacon hasznosuló alkalmazott kutatások erősítése felé, ehhez **verseny** és dereguláció kell. Az **egyetemek**, a **kutatóintézetek**, a **hazai piac** és a **külföld** ilyen célú **együtműködéseinek** kialakulását segíteni kell. **Vagy a kutatói** (akadémiai, egyetemi) **szektort** kell rávenni, hogy részt vegyenek a termékek, technológiák, szervezési és marketing megoldások **piacosításában**, **vagy külön cégeket** kell erre szervezni. A **fiatal kutatóknál** egyre **természetesebbek** az üzleti megközelítések! Az Innovációs Alap támogassa a szabadalmi védettségek megfelelő kialakítását. Nagyon fontos a **kockázati tőke**, az **EU-fejlesztési források becsatornázása** az innovációs láncba.

- d) A **közteherviselési** rendszerben és annak környezetében **folyamatos lépések** indokoltak a **gazdaság kifehéredése** és az **adófegyelem** erősítése érdekében, mindenekelött a készpénzforgalom visszaszorítása révén. Az ebből származó **többlet-bevételeket** az **áfa általános kulcsának (esetleg a középső kulcsnak)** és/vagy a **különadóknak a mérséklésére** célszerű felhasználni.
- e) A **leghatékonyabb** nemzetközi gyakorlatot felhasználva átfogó lépéseket kell tenni a **korruptió visszaszorítására**, a klientúrák kedvezményezésének tiltására, a közpénzekkel való gazdálkodásban az **átláthatóság** növelésére, a **hatalom nyilvánosság általi és professzionális ellenőrizhetőségének** a javítására. A **közbeszerzéseknél** a valódi versenyt minden eszközzel segíteni célszerű, például a „**megfelelőség**” tágításával.
- f) Az **erőfölénnyel való**, a vállalkozásokat és az ügyfeleket sújtó **visszaélések**, egyoldalú előnyserzések ellen új állami **szabályozásokkal, megállapodásokkal, versenyhivatali és fogyasztóvédelmi ellenőrzésekkel**, a **gyengébb helyzetű felek részére nyújtott szolgáltatásokkal** kell fellépni. Az **indokolatlan állami versenykorlátozásokat** le kell építeni (pl. a közbeszerzéseknél, vagy a trafikszerződéseknél). Az energia- és közszolgáltatási tevékenységekben – erős szabályozás mellett – újra **piaci viszonyokat kell érvényesíteni**.
- g) A **közmunka** – még a töredék is – **jobb, mint a munkanélküliség**, de akkor lesz jó, ha **valóban szükséges munkát végeznek így el** és hosszabb távon egy részüknél **segíti a munkaerőpiacon való elhelyezkedést is**. A **közmunkák szervezését folytatni kell**, de az **értékteremtés** céljából felül kell vizsgálni ennek gyakorlatát. Az állami tulajdonú vállalatok is lehetőséget nyújthatnak ilyen munkavégzésre (pl. MÁV racionalizálása).
- h) **Az EU-s programok támogatásait egy fókuszált állami fejlesztési stratégia** keretében célszerű felhasználni. Az ebből **nyerhető forrásokat főleg** az állam működését érintő **reformok és jelentős változások megvalósítására**, továbbá a **foglalkoztatás és a versenyképesség növelésére** kell fordítani. Szükség van **regionális fejlesztési koncepciókra** is. A pályáztatási és lebonyolítási rendszert lényegesen **egyszerűsíteni kell**, lehetőség szerint bizonyos feltételek teljesülése esetén **automatikussá** téve a nyerést.

4. A világ, az EU és Magyarország

A 2007-ben elkezdődött pénzügyi-gazdasági világválság akár egy évtizedig is elhúzódhat. Európában átfogó társadalmi-szociális-szolidaritási-politikai válság bontakozott ki. Kettős trend látszik: **elvekben** mindenki az integráció mélyítését, a közös cselekvések fontosságát hangsúlyozza, a **konkrét döntésekben** ezzel szemben gyakran az igen eltérő rövidtávú nemzeti törekvések, az állam és kormányfők otthoni választási kényszerei játsszák a döntő szerepet. A koncepció azzal számol, hogy sok feszültséggel, de végülis **az EU és az Eurózána kilábal a válságból.**

2014-18 között sem az EU-ban, sem Magyarországon nem várható a válság előtti növekedéshez való visszatérés. Nálunk a hitelesség, a bizalom és az európaiság visszaépítése esetén átlagosan évi 1,5-2%, az időszak végére esetleg 3% közeli éves átlagos GDP emelkedés valószínű. Ez azt jelentené, hogy a 2010-14-es idősakkal szemben, amikor még az EU-hoz képest is lemaradtunk, 2014-18 között legalább az EU-átlagnak megfelelően, az időszak végén már azt meghaladóan növekszünk.

Olyan EU-integráció áll érdekünkben, amelyben hosszabb távú nemzeti érdekeink érvényesítése, a szuverenitás kölcsönös önkorlátozása összességében és nálunk is nagyobb eredményekhez, kedvezőbb fejlődéshez vezet. Az elmúlt időszakban Magyarország nem találta meg az érdekei érvényesítéséhez vezető legjobb módszereket az EU intézményeiben, sőt többször kifejezetten hátrányos pozícióba hozta saját magát. Hosszú távú érdekünk, hogy a többsebességűvé váló EU-ban minél közelebb legyünk a mélyen integrálódó, gyors és versenyképes fejlődést megcélzó maghoz. Nemzeti érdekeinket ezzel a stratégiai céllal összhangban kell képviselnünk. Fontos részt vennünk a formálódó bankunióban, az újjáépülő monetáris és azt alátámasztó fiskális unióban (vagyis a kialakulni látszó, de csak az EU-tagok egy részére kiterjedő politikai unióban). A feltételek megteremtését követően haladéktalanul kérnünk kell felvételünket az ERM2-be, az eurózána előszobájába. Indokolt **komolyan felkészülni az EU középtávú költségvetés 2017-es felülvizsgálatára.**

Mindez nem ütközik azzal, hogy **a világ gyorsan fejlődő térségeivel** (pl. BRICS-országok) **bővíteni kell az együttműködést.**

5. A költségvetési politika mozgástere és hatásai

A kialakult helyzetben **2015-re csak egy átcsoportosító jellegű költségvetési átalakítás tekinthető reálisnak**. Ez magában foglalja a személyi jövedelemadó terhek átrendezését az alacsonyabb jövedelműek javára, a különadók részbeni felváltását szokásos adóbevételekkel az érintett szakmákkal kötött, a növekedést segítő, a fogyasztóknak kedvező megállapodások keretében és a kiadásokat tekintve is az új prioritások érvényesítését, a korábbi programok felülvizsgálatát a legsürgősebb szociális korrekciók végrehajtását.

A kilábalást szolgáló politika beérése megindíthatja a beruházásokat, a gazdasági növekedést, növelheti a foglalkoztatást és emelheti az állam bevételeit is. Ez adhat lehetőséget 2016-tól némi mozgástérre a költségvetési politikában, azaz a költségvetési **bevételi többletek prioritások menti** elosztására.

Az időszak második felére remélhetőleg megnyíló mozgástér elsősorban az alábbiakra használható fel:

- a közteherviselési rendszerben elindított **fokozatos változtatások végigvitelére,**
- a **reformok** és **átalakítások** felgyorsítására, az elfogadáshoz kedvezőbb feltételek létrehozására,
- az **oktatás minőségi** fejlesztésére,
- az **egészségügyi kiadások** növelésére, elsősorban a bérfelzárkóztató program végrehajtása érdekében,
- a **közbiztonság** javítására,
- a **szociális ellátások** és az **esélyegyenlőség** javítását szolgáló célzott kiadások emelésére.

6. Társadalmi jólét

A 2014-18-as időszakban a társadalmi jólét anyagi értelemben vett növelésére összességében várhatóan csak szerény mértékben nyílik lehetőség. Ugyanakkor a közteherviselés méltányosabbá tétele és a különböző szociális intézkedések enyhíthetik a jövedelmi különbségeket. A fejlődést, a kormány tevékenységének eredményességét nemcsak a GDP-ben, hanem az életminőséget tükröző mutatókkal is mérni kell.

A szerény gazdasági növekedés időszakában különösen fontos minden olyan lehetőség kihasználása, amely a széles értelemben vett társadalmi jólétet a jövedelmek, a fogyasztás, a foglalkoztatás kategóriáin kívül eső (igaz nehezen számszerűsíthető) komponensekben képesek javítani.

Egy nyugodt, párbeszédre és közös belátásra építő kormányzati magatartás is sokat segíthet. Jó lenne, ha a mindennapi életet kevésbé hatná át a politikai motivációjú szembenállás, erősebb lenne a tolerancia mindenféle szempontból. Ez önmagában is élhetőbbé tenné az országot. A média „visszademokratizálása”, a megfélemlítés gyakorlatának felszámolása a közszférában, a civil kurázi érvényesítése pozitív hatásokat eredményezhet.

Apró, az életviszonyokat javító, felesleges stresszhelyzeteket és teendőket kiiktató lépésekre számos lehetőség van, amit a kormányzás során maximálisan indokolt feltárni, majd kellő előkészítés után a korrekciókat megtenni.

A jogszabályok általános deregulációja során nem csak az általuk okozott költségekre, hanem az állampolgárok és a vállalkozások részére okozott idő és eljárási terhekre is gondolni kell, ezek arányossága is vizsgálendő.

A jelen tanulmányban javasolt lépéseknek is vannak ilyen szempontból kedvező hatásai. Így többek között:

- A közösségi közlekedés reformja azt eredményezheti, hogy az emberek gyorsabban és kényelmesebben jutnak el munkahelyükre, illetve az általuk felkeresett közintézményekbe.

- Az egészségügyi reform azt eredményezheti, hogy a betegek **magasabb színvonalú**, baj esetén **gyorsabb** ellátást kapnak, illetve **könnyebben** találnak ápolási otthonokat beteg családtagjaik számára.
- A bölcsődei és óvodai kapacitások fejlesztése **könnyítheti** a kisgyermekes családok, főleg édesanyák életét és munkába járását.
- A családok részére szolgáltató új legális vállalkozások beindulása számos gondot **enyhíthet**.
- A fogyasztóvédelmet erősítő lépések (pl. a panaszosok számára ingyenes segítséget adó civil szervezetek létrehozása) **könnyítheti** az ilyen természetű konfliktusok mielőbbi és az ügyfél számára jórészt **kedvezőbb** megoldását.
- Az e-ügyintézés szélesebb körű lehetősége, beleértve a minden településen biztosított ingyenes hozzáférési pontokkal (és segítséggel) jelentős **időt takaríthat meg** az állampolgároknak.
- Az **együttműködés**, a hatósági tevékenység átláthatósága, a hivatalnokok példamutató törvénytisztelete és egyidejűleg megértő, a jogszabályok betűjével és szellemével egybeeső rugalmassága sokak közérzetét tudná javítani.

* * *

Magyarország mögött egy évtizednyi elvesztegetett idő áll. Mindannyiunkon múlik, hogy a következő másfél évtizedben visszatalálunk-e azokhoz a demokratikus és piacgazdasági értékekhez, amelyek talaján sikeresen tudunk alkalmazkodni a XXI. század kihívásához.

GKI Gazdaságkutató Zrt.